

โครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่าน พัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ (ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ)

1. หลักการและเหตุผล

สืบเนื่องจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงแสดงความห่วงใยปัญหา ปาณุกบุงกรุกทำลาย ระหว่างการเสด็จทรงงานในพื้นที่จังหวัดน่าน และตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2558 รับทราบแนวทางการจัดการป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชัน (เขาหัวโล้น) จังหวัดน่านได้กำหนดนโยบายหลัก 2 ปี 4 ชับเคลื่อนด้านการบูรณาการทำงาน 20 กระทรวงและทุกภาคส่วนในจังหวัด นายกรัฐมนตรีได้ขยายความ ให้เห็นเป็นที่ชัดเจนว่า เป็นการร่วมมือในการสร้างสรรค์ สร้างพลังในการทำความดีให้ประเทศชาติ ประเทศไทยกำลัง เผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่าน จึงได้จัดทำโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการ เลี้ยงโคเนื้อ(ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ) โดยขอรับการสนับสนุนพันธุ์โคจาก โครงการธนาคารโค-กระบือฯ ให้เกษตรกรยืมเลี้ยงเพื่อการผลิตรายละ 5 ตัว เป็นการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเลี้ยง สัตว์ร่วมกับการทำการเกษตรด้านอื่นๆ โดยเกษตรกรต้องสร้างโรงเรือนและปลูกพืชอาหารสัตว์ ลดพื้นที่การปลูก ข้าวโพดรายละไม่น้อยกว่า 5 ไร่

กลุ่มติดตามและประเมินผล กองแผนงาน กรมปศุสัตว์ รับมอบหมายจากกรมปศุสัตว์ให้ดำเนินการประเมินผล โครงการดังกล่าวให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ ในการพิจารณาปรับปรุงโครงการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และให้การขับเคลื่อนโครงการสามารถเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ และได้ผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 2.1 เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อฯ
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคของโครงการพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อฯ

3. ขอบเขตของการประเมิน

- 3.1 ประชากรของเกษตรกรที่เข้าร่วมพระราชรัฐ-สานพลังน่านพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อฯ
- 3.2 พื้นที่เป้าหมายดำเนินการ จำนวน 8 อำเภอ ในจังหวัดน่าน ได้แก่ อำเภอเวียงสา อำเภอนาน้อย อำเภอ บ้านหลวง อำเภอภูเพียง อำเภอปัว อำเภอแม่จริม อำเภอทุ่งช้าง และอำเภอสันติสุข

4. รูปแบบและประเภทการประเมินผล

เป็นการประเมินผลระหว่างการทำงานโครงการ (On-going Evaluation) โดยใช้รูปแบบในการ ประเมินผลโครงการแบบซีพีพี (CIPP MODEL) ของสตีฟเฟลปป์และคณะ ได้แก่ การประเมินสถานะแวดล้อม (Context) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) การประเมินกระบวนการดำเนินการ (Process) และการประเมิน ผลผลิต (Output/Product) รวมไปถึงการประเมินผลลัพธ์ (Outcome)

5.วิธีการประเมินผลโครงการ

5.1 ขั้นตอนการประเมินผล

- 1) ศึกษารายละเอียดโครงการ
- 2) กำหนดขอบเขตและข้อมูลที่สำคัญในการประเมินโครงการ
- 3) กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินและออกแบบสอบถาม เพื่อรวบรวมประเด็นและปัญหาต่างๆ
- 4) ประชากร ได้แก่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด
- 5) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล
- 6) วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล
- 7) เตรียมนำเสนอรายงานการประเมินฉบับสมบูรณ์อย่างเป็นทางการ

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่ได้จากการตอบแบบประเมินโครงการของประชากรที่เข้าร่วมโครงการ

5.3 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างคือประชากรที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด

6.ประเด็นและตัวชี้วัดที่สำคัญ

จากรูปแบบการประเมินผลโครงการแบบชิปปี้ (CIPP MODEL) ในประเด็นต่างๆ กำหนดตัวชี้วัดที่สำคัญโดยใช้เกณฑ์เปรียบเทียบผลกับเป้าหมาย เกณฑ์ และค่าเฉลี่ยต่างๆ ที่เป็นมาตรฐาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงหลังมีโครงการเพื่อการตัดสินใจที่ยั่งยืนและความคุ้มค่าในการดำเนินโครงการ โดยแบ่งเป็น

ประเด็น	ตัวชี้วัด
1. ประเด็นปัญหา	
1.1 เกษตรกรบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำไร่ - จำนวนพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลดลง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	
1.2 เกษตรกรในจังหวัดน่านมีการผลิตโคเนื้อ - จำนวนโคเนื้อในพื้นที่โครงการเพิ่มขึ้น ไม่เพียงพอต่อการบริโภค	
2. ปัจจัยนำเข้า	
2.1 จัดตั้งกลุ่มเกษตรกร 8 กลุ่ม ใน 8 อำเภอ - จำนวนกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	
2.2 การจัดหาแม่โคเนื้อ-แม่กระบือ ให้ - ความพึงพอใจของเกษตรกรที่ได้รับแม่โคเนื้อ-แม่กระบือ เกษตรกร รายละ 5 ตัว คุณสมบัติตรงตามเงื่อนไข - จำนวนเกษตรกรได้รับโคเนื้อจากโครงการ	
2.3 การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตโคเนื้อแก่เกษตรกร	- จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการอบรม - ระดับการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ประโยชน์ ในการดำเนินโครงการ
2.4 เกษตรกรก่อสร้างโรงเรือน	- จำนวนเกษตรกรที่สร้างโรงเรือน

ประเด็น	ตัวชี้วัด
3. การดำเนินงาน	
3.1 การติดตามประเมินผลโครงการ	- มีรายงานการติดตามความก้าวหน้า
3.2 การให้บริการแก่เกษตรกร เช่น การดูแลสุขภาพโคเนื้อ-กระบือ การให้บริการผสมพันธุ์โคเนื้อ-กระบือ	- ความคิดเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรที่ได้รับการให้บริการ
4. การประเมินผลผลิต Product Evaluation	
4.1 การลดพื้นที่การปลูกข้าวโพด	- จำนวนพื้นที่ที่ลดการปลูกข้าวโพดในพื้นที่จังหวัดน่าน
4.2 การให้ผลผลิต	- จำนวนลูกโค-กระบือเพศเมียที่คืนโครงการตามสัญญาเยี่ยม เพื่อการผลิตของ ชคก.
4.3 เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น	- การจำหน่ายมูลสัตว์ - การใช้มูลสัตว์ทดแทนปุ๋ยเคมี - การนำมูลสัตว์ไปใช้ในบ่อแก๊สชีวภาพ - การจำหน่ายตัวสัตว์ - การจำหน่ายพืชอาหารสัตว์ที่เหลือใช้

7.การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพและการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติอย่างง่าย เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายข้อมูลประกอบตารางนำเสนอ

8.งบประมาณ

งบประมาณสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการออกพื้นที่เพื่อสู่มเก็บข้อมูลการดำเนินโครงการฯ จากกองแผนงาน โดยเบิกจ่ายจากแผนงานพื้นฐานด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ผลผลิตพัฒนาศักยภาพด้านปศุสัตว์ กิจกรรมพัฒนาปรับปรุงพันธุ์สัตว์

9.ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล

- 1) ทราบถึงผลการดำเนินโครงการที่สามารถคาดคะเนถึงความคุ้มค่า ความต่อเนื่องยั่งยืน และการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ
- 2) ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค ปัจจัยทั้งทางบวกและทางลบที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินโครงการ สำหรับการประกอบการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกระบวนการดำเนินงานโครงการ

10.ผู้รับผิดชอบประเมินโครงการ

กลุ่มติดตามและประเมินผล กองแผนงาน หมายเลขโทรศัพท์ : 02-653-4444 ต่อ 2242
e-mail : planning_mtr@dld.go.th

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
โครงการประชารัฐสถานพลังงาน พัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนม
ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ
กองแผนงาน กรมปศุสัตว์

กองแผนงาน ได้ประเมินผล “โครงการประชารัฐสถานพลังงาน พัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนม ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงานโครงการฯ จากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ตั้งแต่ ปี 2559-2561 ทั้งสิ้น 73 ราย

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 64 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.67 และเพศหญิง จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.33 เกษตรกรส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.31 อาชีพหลักของเกษตรกรส่วนใหญ่ คือ การทำเกษตรกรรม จำนวน 65 ราย คิดเป็นร้อยละ 89.04 และรับจ้าง จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.96 ซึ่งรายได้ต่อปีส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 100,000 – 199,999 บาท จำนวน 39 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.42 เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าร่วมโครงการปี 2560 จำนวน 41 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.16 ซึ่งก่อนเข้าร่วมโครงการมีเกษตรกรเลี้ยงโคนมอยู่แล้ว จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.55

การดำเนินโครงการ มีประเด็นในการศึกษา ดังนี้

จำนวนลูกโคที่เกิดใหม่ ในโครงการมีทั้งสิ้น 30 ตัว จากเกษตรกร 73 ราย แบ่งเป็นเพศเมีย จำนวน 16 ตัว คิดเป็นร้อยละ 53.33 และเพศผู้ จำนวน 14 ตัว คิดเป็นร้อยละ 46.67 **โรงเรียน** เกษตรกรส่วนใหญ่มีการสร้างโรงเรียน จำนวน 71 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.26 และเกษตรกรที่ไม่สร้างโรงเรียน มีจำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.74 **ลักษณะรูปแบบการเลี้ยงโค** เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคแบบปล่อยธรรมชาติ จำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.84 เลี้ยงแบบขังคอก จำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.76 และเลี้ยงทั้งแบบปล่อยและขังคอก จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.40

หลักสูตรการฝึกอบรม แบ่งออกเป็น 3 หลักสูตร ดังนี้ 1) หลักสูตรการฝึกอบรมการจัดการแปลงหญ้า เกษตรกรได้รับการฝึกอบรม จำนวน 67 ราย คิดเป็นร้อยละ 91.78 2) หลักสูตรการฝึกอบรมการเลี้ยงโคแบบยืนโรง เกษตรกรได้รับการฝึกอบรม จำนวน 35 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.95 3) หลักสูตรการฝึกอบรมการใช้มูลโคทำแก๊สชีวภาพ เกษตรกรได้รับการฝึกอบรม จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.44

การสนับสนุนพืชอาหารสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าพืชอาหารสัตว์ที่ได้รับการสนับสนุนไม่เพียงพอ จำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.79 ทำให้ต้องลงทุนในการซื้อท่อนพันธุ์เพิ่มเฉลี่ยเป็นเงินประมาณ 915 บาท ซึ่งเกษตรกรใช้พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ เฉลี่ยประมาณ 4 ไร่/ราย **การทำบ่อแก๊สชีวภาพ** เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำบ่อ

แก๊สชีวภาพ จำนวน 68 ราย คิดเป็นร้อยละ 93.15 และมีเกษตรกรที่ทำบ่อแก๊สชีวภาพ จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.85

การให้บริการของเจ้าหน้าที่ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) การให้บริการด้านการผสมเทียม เกษตรกรได้รับบริการ จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.64 2) การให้บริการด้านการสนับสนุนพ่อพันธุ์ เกษตรกรได้รับบริการ จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.48 และ 3) การให้บริการด้านการดูแลสุขภาพสัตว์ เกษตรกรได้รับบริการ จำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 82.19

แรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ เป็นแรงงานในครัวเรือนทั้งหมด 73 ราย ไม่มีการจ้างแรงงานภายนอก คิดเป็นร้อยละ 100

ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อ ค่าใช้จ่ายค่าอาหารสัตว์ต่อเดือน เฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 108 บาทต่อเดือน ค่าวัคซีน/ยารักษาโรค เฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 219 บาทต่อเดือน

ประโยชน์จากการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า การเลี้ยงโคเนื้อทำให้ เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมี ได้เดือนละ 1,810 บาท และเกษตรกรที่นำมูลสัตว์ไปจำหน่าย มีรายได้สูงสุด เดือนละ 1,200 บาท ส่วนเกษตรกรที่มีบ่อแก๊สชีวภาพ สามารถประหยัดค่าแก๊สได้เดือนละ 420 บาท

ด้านความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ในภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการพระราชดำรินาน พัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$) คิดเป็นร้อยละ 60.96 โดยมีความพึงพอใจด้านหลักสูตรการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3.27 คิดเป็นร้อยละ 65.41 รองลงมา ด้านผลสัมฤทธิ์ของโครงการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 คิดเป็นร้อยละ 64.85 ด้านการได้รับปัจจัยการผลิต มีค่าเฉลี่ย 3.06 คิดเป็นร้อยละ 61.23 และด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 2.62 คิดเป็นร้อยละ 52.33

ข้อเสนอแนะ 1) ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะควรจัดฝึกอบรมในพื้นที่ของเกษตรกร และ 2) ด้านการได้รับปัจจัยการผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ข้อเสนอแนะด้านงบประมาณโดยให้ภาครัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการสร้างคอกโรงเรือน และวัสดุ/อุปกรณ์ต่างๆ เช่น การทำมุ้งในคอก รวมถึงการสนับสนุนการทำบ่อแก๊สชีวภาพ